

TEK PARTİ DÖNEMİNDE SİİRT'TE CUMHURİYET BAYRAMI KUTLAMALARI¹

Şerif DEMİR²

Özet

Cumhuriyet'in 29 Ekim 1923'te ilan edilmesiyle birlikte, yeni kurulan devletin temel niteliklerini ortaya koyan önemli bir devrim gerçekleştirildi. Cumhuriyet'in ilanı için 1924 yılında mütevazı bir kutlama yapılırken 1925 yılından itibaren resmi törenler yapılmaya başlandı. Cumhuriyet'in 10. yıl kutlamaları, başta başkent Ankara ve tüm yurttaki büyük heyecan meydana getirdi. Bu tarihten itibaren yurttaki Cumhuriyet Bayramı'nın coşkuyla kutlanması için büyük çaba gösterildi.

Siirt'te, 1938-1948 yılları arasında gerçekleştirilen Cumhuriyet Bayramı kutlamaları için yapılan törenlerin Başbakanlık Cumhuriyet Arşivinde bulunan belgeler incelendi. Bu belgelere göre Siirt'te Cumhuriyet bayramı kutlamaları için izlenen yol ve yöntemin nasıl belirlendiği, tören süresince izlenen programın nasıl uygulandığı ve programın içeriği tespit edildi. Siirt'te törenlere büyük önem verildiği, yapılan törenlerin Cumhuriyet Halk Partisi Genel Merkezi tarafından takip edildiği ve halk ile devletin bu kutlamalarda bütünleşmesi için büyük çaba sarf edildiği görülmüştür.

Siirt'te Cumhuriyet Bayramı törenleri için önemli hazırlıklar yapıldı. Şehrin ana caddeleri süslendi, evler ve işyerleri baştanbaşa bayraklarla donatıldı. Üç gün devam eden törenlerde gündüz ve gece ayrı programlar yapıldı. Törenlere halkın katılması için il erkânı büyük çaba gösterdi.

Anahtar Kelimeler: Siirt, Cumhuriyet Bayramı, Tek Parti Dönemi, Halkevi, CHP, Tören, Kutlama

REPUBLIC DAY CELEBRATIONS IN SİİRT DURING SINGLE-PARTY PERIOD

Abstract

When Republic was proclaimed on 29 October 1923, an important revolution showing the main characteristics of the newly founded government happened. In 1924, people did not celebrate it enthusiastically; however, official ceremonies started in 1925. Republic's 10th year was celebrated enthusiastically in Ankara and in other cities of Turkey. After that date, a big effort was made so that people celebrate the Republic Day enthusiastically.

The documents of the Republic Day celebrations made in Siirt between 1938-1948 in the archive were examined. According to these documents, we can understand how the Republic day was celebrated, which procedures were used, how the ceremony programme was prepared and applied. It can be easily seen that these ceremonies were of great importance in Siirt and ceremonies were followed by the headquarter. An effort was made to integrate government with the public.

Important preparations were made in Siirt for the Republic Day ceremonies. Main streets were ornamented in the city, flags were displayed all around. The celebrations lasted three days; day and night. Senior officers of the city made a great effort to involve local people to the celebrations.

¹ Bu makale Siirt Üniv. BAP tarafından desteklenen 2013 SİÜFED-S1 Cumhuriyet Tarihi Boyunca Siirt isimli projeye üretilmiştir.

² Yrd. Doç. Dr., Siirt Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, tanzimat1839@gmail.com

Keywords: Siirt, Republic Day, Single-Party Period, the People's House, CHP, Ceremony, Celebration.

Giriş

Toplumların tarihinde önemli olan günler, hatırlanarak ortak heyecan ve coşkuyla gelecek yeni nesillere aktarılması önemlidir. Böylece toplumları oluşturan fertlerin, ortak milli bilinç edinme, ortak kimlik ve kültür etrafında birleşebilmeleri için bayramlar fırsat olarak kabul edilir. Kutlamalar, devletin kuruluş günü veya siyasal tarihlerinde önemli değişimi ifade eden sembol günler için yapılır. Bu tarz uygulamaların birçok Batılı ülke tarihinde uzun bir süredir gerçekleştirildiği bilinir.

Osmanlı Devleti klasik döneminde bu tarz bir uygulamaya gereksinim duymadı³. Fakat devletin son dönemlerine doğru batılı ülke örneklerine benzer kutlamalar yapılmaya başlandı. II. Meşrutiyet döneminden itibaren farklı birçok gün (Osmanlı Devletinin kuruluş günü ve II. Meşrutiyetin ilan edildiği gün) milli bayram olarak kutlandı. Osmanlı Devletinin son dönemlerinde ortaya çıkan bu anlayış, Ankara Hükümeti tarafından da sürdürüldü. Büyük Millet Meclisi'nin açılmasıyla birlikte Meclis'in açıldığı 23 Nisan günü Milli Bayram, Saltanatın kaldırdığı 1 Kasım günü Hâkimiyet Bayramı, 30 Ağustos günü Zafer Bayramı olarak kutlanmaya başlandı⁴. Böylece Ankara'da kurulan yeni rejime meşruluk kazandırmak ve halkta ulusal bilinci oluşturarak yeni rejimin ve devletin halk tarafından benimsenmesine çalışıldı.

Ankarada inşa edilen yeni bir devlet ve yeni yapılan reformlar içinde Cumhuriyetin ilanı son derece önemli bir yere sahipti. 29 Ekim 1923'te ilan edilen Cumhuriyet'e verilen önem ve değeri göstermek için ilk düzenleme 26 Ekim 1924'te 986 numaralı kararnameyle yapıldı. Kararnamede 29 Ekim günün milli bir bayram olarak kutlanmasına yönelik özel bir program düzenlendi⁵. Böylece devlet ilk Cumhuriyet Bayramı kutlamasını organize etmiş, daha sonra yapılması uygun görülen kutlamalara bir örnek ve teşvik edici olmuştu⁶.

³ Osmanlı Devletinde muhtelif konularda törenler yapılırdı. Özellikle belirli dini günlerde, Padişah ve ailesine özgü özel günlerde, bürokratik ve diplomatik zamanlarda farklı şekil ve suretlerde birçok tören ve kutlama yapılırdı. Bkz. Esad Efendi, **Osmanlılarda Töre ve Törenler (Teşrifat-ı Kadime)**, Yay. Haz. Y. Ercan, İstanbul 1979, s. 21-99

⁴ Erdem Çanak, "Adana'da Cumhuriyet'in Onuncu Yılı Kutlamaları", **Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi**, c. XXIX, S. 86, Temmuz 2013, s. 3-4. Hakan Uzun, "Milletin İradesiyle Oluşan Bir Bayram: Atatürk'ü Anma 19 Mayıs Gençlik Ve Spor Bayramı Ve Atatürk Döneminde Kutlanması", **Karadeniz Araştırmaları**, c.VI, S. 24, Kış 2010, s. 110

⁵ Bengül Salman Bolat, **Milli Bayram Olgusu ve Türkiye'de Yapılan Cumhuriyet Bayramı Kutlamaları (1923-1960)**, Hacettepe Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, (Yayınlanmamış Doktora Tezi) Ankara 2007, s. 70

⁶ Yavuz Haykır-Mehmet Çevik, "Tek Parti Döneminde Elazığ'da Cumhuriyet Bayramı Kutlamaları (1934-1945)", **Turkish Studies**, V. 9/7 Summer 2014, s. 333

Cumhuriyet Bayramı kutlama programının çerçevesi 19 Nisan 1341'de (1925) mecliste kabul edilen "Cumhuriyetin İlanına Müsadif 29 Teşrinievvel Gününün Milli Bayram Addi Hakkında Kanun" ile belirlendi. Kanun teklifinin gerekçesinde, "uygar ulusların kendilerine tek bir günü ulusal bayram olarak kabul ettikleri ve başka ulusal ve dinsel günler bulunsa da ancak o gün ulusal törenler yapıldığından" söz edilerek örnek olarak Fransa'nın 14 Temmuz'u, ABD'nin 4 Temmuz günleri gösterilmekteydi⁷.

Cumhuriyet'in ilan tarihini resmi bir bayram halinde kutlanmasına imkân sağlayan bu kanun dört maddeden oluşmaktaydı. Bu kanunun birinci maddesi; Türkiye'nin iç ve dışında gerçekleştirilecek resmi bayram günü olarak 29 Teşrinievvel (29 Ekim) olarak belirlendi. Kanun 23 Nisan 1925'te Resmi gazetede yayımlanarak yürürlüğe girdi⁸. Böylece Cumhuriyet'in milli bir bayram olarak kutlanması resmi bir hüküm şekline geldi. Bundan sonra yurdun her tarafında Cumhuriyet'in ilan edildiği gün, resmi törenlerle kutlanan milli bir bayram olarak kabul gördü.

Cumhuriyet Bayramlarının kutlanması ilk zamanlarda gününbirlik yapılan törenler şeklindeydi. Aynı gün içinde törenler, sabah resmî kabul ile başlar daha sonra devlet erkânı önünde resmî geçit düzenlenir ve akşamda fener alayı gerçekleştirilerek program üç kısımda tamamlanmış olurdu. Ayrıca bayram akşamları şehrin mülki erkânı ve ileri gelenlerinin katıldığı "Cumhuriyet Baloları" düzenlendi. Törenlerin bu yapısı 1933 yılına kadar devam etti⁹.

29 Ekim 1933'te Cumhuriyet'in 10. yıl kutlamalarına ayrı bir değer ve önem verildi. 1923'te kurulan Cumhuriyet'in 10 yıl gibi kısa bir süre içinde gerçekleştirmiş olduğu reformların ve ekonomik kalkınmanın halka ve tüm dış dünyaya gösterilmek istenmesi Cumhuriyet Bayramı kutlamalarına farklı bir anlam yüklenmesine sebep oldu¹⁰. Devletin ekonomik imkânları sonuna kadar zorlanarak, yurdun dört bir tarafında kutlamalar yapılması ve inkılapların halka daha iyi anlatılması için seferberlik ilan edildi. Bu amaçla hazırlık çalışmalarına çok önceden başlandı. 11 Haziran 1933'te kabul edilen 2305 sayılı kanun ile Cumhuriyet'in 10. yıl törenlerinin genel esasları belirlendi. Bu kanunu destekleyen ilave birçok kanun ve kararname yayımlandı¹¹. 2305 sayılı kanuna göre Cumhuriyet Bayramı'nın üç gün kutlanması bu sürenin resmi tatil olması, Hükümetin merkezde bir komisyon kurarak Cumhuriyet'in fayda ve başarıları ortaya çıkacak şekilde çalışmalar yapması kararlaştırıldı. Kanuna göre, bayram tatili öncesi ve sonrasında toplu taşıma vasıtalarında indirimli yolcu taşınması, bayram süresince iletişim araçları (telgraf,

⁷ Sibel Özbudun, **Ayından Törene**, Anahtar Kitaplar Yay., İstanbul 1997, s. 142

⁸ "Cumhuriyetin İlanına Müsadif 29 Teşrinievvel Gününün Milli Bayram Addi Hakkında Kanun", **Resmî Gazete**, 23 Nisan 1341, s. 129. Hamdi Doğan, "Yozgat'ta Cumhuriyet Bayramı Kutlamaları (1925-1943)", **The Journal of Academic Social Science Studies**, Volume 6 Issue 5, May 2013, s. 111

⁹ Y. Haykır-M. Çevik, **agm**, s.358

¹⁰ Cahide Sınmaz-Sönmez, "Cumhuriyetin Onuncu Yıldönümü Kutlamaları ve 26 Ekim 1933 Tarihli Genel Af Yasası", **Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi**, S. 33-34, Mayıs-Kasım 2004, s. 90

¹¹ E. Çanak, **agm**, s. 4

mektup ve kart) ücretlerinin yarıya indirilmesi, 10. yıla özgü hatıra madalya basılması kararlaştırıldı¹².

Cumhuriyet'in 10. yıl kutlamaları çok renkli geçti. Mustafa Kemal, Ankara Cumhuriyet Meydanı'nda "Onuncu Yıl Nutkunu" okudu. Onuncu Yıl Marşı bestelendi ve mrsş her yerde okunur oldu. Mecliste kutlamalar kapsamında bir af kanunu çıkarıldı¹³. Ülkenin dört bir tarafında Cumhuriyet'in ve devrimlerin faziletleri hakkında yüzlerce konferans ve panel düzenlendi. Devletle halkın birbirine yakınlaşması için büyük çaba sarf edildi. Tüm yurttta "Cumhuriyet" isminin benimsenmesi ve yaygınlaşarak kabulünü hızlandırma amacıyla isim konma ve anıt inşa edilme süreci başlandı. Pek çok şehirde törenlerin yapıldığı alanlara "Cumhuriyet Meydanı", büyük caddelere "Cumhuriyet Caddesi" adları verildi ve onuncu yıl hatırası olarak da "Cumhuriyet Anıtı" denilen eserler inşa edildi¹⁴. Cumhuriyet'in halk nezdinde benimsenerek daha fazla coşkuyla kutlanması için gelecek yıllarda yapılan kutlamalara 10. yıl kutlama programı örnek gösterildi.

Hükümet 27 Mayıs 1935'te milli bayramlar hakkında yeni bir düzenleme yaparak ülkede kutlanan bayramları ve içeriklerini yeniden belirledi. Daha evvel Meşrutiyet'in ilan günü olan Hürriyet Bayramı ile Saltanatın kaldırılış günü olan Hâkimiyet Bayramı milli bayramlar arasından kaldırılarak kutlanmasına son verildi. Cumhuriyet'in ilan edildiği gün 29 Ekim "ulusal bayram" olarak ilan edildi ve devlet adına yalnız o gün tören yapılması karara bağlandı¹⁵.

Siirt'te Cumhuriyet Bayramı Törenleri

Siirt, renkli kültürü ve kozmopolit yapısıyla oldukça dikkat çekici bir vilayetti. Cumhuriyetin ilk yıllarında ve Tek Parti döneminde; Siirt ve çevresinde uzun süreli güvenlik sorunları yaşanmış, halkın imkânları yöre kaynakları göz önünde tutulduğunda sosyo-ekonomik bakımdan yeterince gelişmemişti. Devlet sınırlı imkânlarla bölgenin alt yapısını inşa etmeye çalıştı. Yol, elektrik, su, okul ve sağlık kurumları gibi temel ihtiyaçların giderilmesi için çabalar gösterildi. Fakat hükümet tarafında yapılan yatırımlar şehir merkezinin temel ihtiyaçlarını tam olarak karşılamaktan uzak olduğu gibi ilçe ve köylerin durumu daha da kötüydü. Bütün bu olumsuzlukların ötesinde halk ile devletin kaynaşması ve bütünleşmesi için Siirt'te Cumhuriyet Bayramı kutlamalarına ayrı bir önem verildi. Siirt'teki organizasyonları genellikle Siirt Halkevi¹⁶ ile Cumhuriyet Halk Partisi Genel Merkezi koordine

¹² "Cumhuriyet İlanının Onuncu Yıl Dönümü Kutlama Kanunu", **Resmi Gazete**, 26 Haziran 1933, s. 2785

¹³ C. Sınnmaz-Sönmez, **agm**, s. 92

¹⁴ Y. Haykır-M. Çevik, **agm**, s. 334

¹⁵ Fevzi Çakmak, "Bursa'da On Beşinci Yıl Cumhuriyet Bayramı Kutlamaları", **Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Yıl: 11, S. 18, 2010/1, s. 89; S. Özbudun, **age**, s. 146

¹⁶ Bknz. Said Olgun, "Siirt Halkevi ve Faaliyetleri (1934-1951)", **History Studies**, c.V/S.2, Mart 2013, s. 287-301

ederek gerçekleştirdiler. Bu organizasyonlara Belediye ve Valilik de sınırlı imkânlarıyla önemli destek verdiler.

1938 Kutlamaları

Cumhuriyet'in 15. yılı kutlamalarına CHP Genel Sekreterliği büyük önem verdi. 20 Temmuz'da Siirt'e gönderilen genelgeyle, Vilayet genelinde yapılacak törenlerin ve kutlama programlarının canlı ve yoğun geçmesi için özel çaba gösterilmesi istendi¹⁷. Siirt Valiliği genelgenin gereğini yerine getirmek için vilayet genelinde yapılacak törenlerle ilgili hazırlıklara başladı. Valilik öncelikle Vilayette bir kutlama komitesi kurdu ve olası kutlama programının şekli ve içeriğiyle ilgili çalışmaları başlattı¹⁸.

Cumhuriyetin 15. yıl törenleri için ihtiyaç duyulacak kaynağı temin maksadıyla bir bütçe oluşturuldu. Merkez Belediye bütçesinden 1000 (bin) TL ve hususi muhasebe bütçesinden de 2000 (iki bin) TL olmak üzere toplamda 3000 (üç bin) TL bir tahsisat ayrıldı. Ayrıca ilçe belediyelerden de 730 (yedi yüz otuz) TL bir kaynağın temin edilmesine karar verildi¹⁹.

Cumhuriyet Halk Partisi Genel Merkezi, Siirt'teki törenleri yakından takip etti. 1933 yılında yani Cumhuriyet'in 10. yılında bütün yurttta yakalanan coşku ve heyecanın Siirt'te de meydana getirilmesi amaçlanıyordu²⁰. Genel Merkezin gösterdiği bu hassasiyete paralel olarak Siirt Vilayeti, özel bir çabayla Cumhuriyetin 15. yılı kutlamalarının diğer senelere göre daha fazla önem verdi.

1941 Kutlamaları / Şirvan

Şirvan'da Cumhuriyet Bayramı kutlama programı 28 Ekim saat 13.00'dabaşlayarak 30 Ekim saat 24.00'da tamamlanacak şekilde planlandı. Şirvan'da resmi daireler, dükkânlar, lojmanlar ve evler "*milli bayraklar, parti bayrakları ve yeşil dallarla*" süslenecek ve bu süsleme bayram süresince devam edecekti. Ayrıca Hükümet konağı ile Cumhuriyet Meydanı arasına da bir tak yapılacaktı.

Halkın bayrama katılması ve bayramın coşkuyla kutlanabilmesi için davul getirilecek ve oyunlar oynanacaktı. Halkın istediği gibi eğlenmesine imkân sağlanacaktı. Bayram coşkusunun sürmesi için geceleyin belediye şehrin bir kaç bölgesinde aydınlatma yapacaktı.

Tören alanına askerler ve öğrenciler katılacak. İstiklal Marşı okunduktan sonra Cumhuriyetle ilgili söylev ve şiirler okunacaktı. Geçit resminin ardından yeni

¹⁷ **Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi (BCA)** 490 01 1148 28 1 16

¹⁸ **BCA** 490 01 1148 28 1 15

¹⁹ **BCA** 490 01 1148 28 1 19

²⁰ **BCA** 490 01 1148 28 1 20

açılacak belediye binasının önüne gidilerek, binanın açılış töreni yapılacaktır²¹. Şirvan'da olduğu gibi Pervari'de de Cumhuriyet'in 18. yılı kutlamaları son derece coşkulu törenlerle kutlandı²².

1942 Kutlamaları

Cumhuriyet Halk Partisi, Siirt'e Cumhuriyet Bayramı kutlamaları için bir 8 Ekim 1942 tarihli 8/2359 sayılı bir talimatname gönderdi. Buna göre vilayette kutlama komitesi oluşturularak kutlama programı hazırlandı²³. Kutlama programı, 28 Ekim Çarşamba saat 13.00'da başlayarak 30 Ekim Cuma günü gece 24.00'da sona erecek şekilde planlama yapıldı.

Tören programı başlamadan evvel şehrin baştanbaşa süslemesi yapıldı. Şehirde bulunan resmi daireler, iş yerleri ve evler bayraklarla süslendi, geceleri de aydınlatma yapılarak günün önemine dikkat çekildi. Belediye şehrin yoğun olduğu yerlere taklar kurdu ve özlü sözlerle şehri törene hazırladı.

Resmi tören 29 Ekim sabahı hükümet konağında 8.30'da başladı. Burada ki tören faslı 09.00 gibi tamamlandıktan sonra saat 09.15'te Belediye tarafından Atatürk Anıtına çelenk koyma merasimi yapıldı. Çelenk koyma merasimi sonrasında öğrenciler ve halk Cumhuriyet Alanı'na (Tayyare Alanına) giderek daha evvelden belirlenmiş yerlerde hazır bulundular.

Cumhuriyet Alanındaki tören saat 10.00'da: Vali ve askeri yetkililerin halkın bayramını kutlamasıyla başladı. Daha sonra İstiklal Marşının okunmasına geçildi. Marş sonrası başlayan resmigeçit töreniyle alandaki program tamamlanmış oldu. Akşam 19.45'te Atatürk Anıtı önünde toplanan askeri kıta, ortaokul öğrencileri ve halk bir askeri yetkilinin öncülüğünde saat 20.00'da Fener Alayına çıktılar. Fener Alayı Atatürk Anıtı önünde başladı, Cumhuriyet ve Şirvan caddeleri takip edilerek, Saatli Cami Caddesi'nden geçildi ve Halkevi önünde kalabalık dağıldı. Aynı saatlerde Valilik tarafından 29 Ekim gecesi Halkevinde Cumhuriyet Bayramı şerefine bir balo tertip edilmişti.

Belediye, 28 Ekim Çarşamba öğleden başlayarak 30 Ekim Cuma akşamına kadar davullar çaldırdı, milli oyunlar oynandı. Geceleri havai fişekler atılarak şenlikler yapıldı. Gazi Okulu yanındaki meydana çocukların eğlenmesi için çeşitli oyun araç ve gereçleri kuruldu. Halkın ve çocukların mutlu olması için her türlü çaba ve gayretle azami özen gösterildi.

Bayram süresince kültürel faaliyetler de yapıldı. Üç gün süresince Halkevi ve Belediye önünde farklı saatlerde halka yönelik Cumhuriyetin önem ve faziletleri hakkında eşitli konferanslar verildi. 30 Ekim gecesi halk evinde tüm halka açık olmak üzere müsamere düzenlendi. Ayrıca Vilayet merkezine bağlı köylerde de

²¹ BCA 490 01 1148 28 1 11

²² BCA 490 01 1148 28 1 13

²³ BCA 490 01 1148 28 1 8

ortak bir coşku yaşanması için çeşitli etkinlikler düzenlendi²⁴. Şehir genelinde icra edilen tören programları tamamen yerel imkânların kullanılmasıyla "sesli, ışıklı, renkli, hareketli ve manalı" şekilde gerçekleştirildi²⁵.

1944 Kutlamaları

Siirt'te 28 Ekim 1944 Cumartesi öğleden sonra resmi program başladı. Fakat daha evvel tüm resmi kurumlar, çarşı pazarda dükkânlar ve evler bayraklarla süslenmişti. Cumartesi 13.00'da top atışı, düdüklerin çalınması ve davulcuların harekete geçmesiyle resmi kutlama töreni başladığı ilan edilmiş oldu. Davulcular ana caddeleri ve ara sokakları gezmek suretiyle coşkunun halk arasında yayılmasını sağladılar. Davulcularla birlikte Belediye Binası önünde toplanan halka, günün anlam ve önemi hakkında bir söylev verildi. Aynı gün Kurtalan'a kadar gelen demiryolu hattının açılış töreni yapıldı ve halk Siirt merkezden bu tören alanına taşınarak kutlamalara Kurtalan'da devam edildi.

Kutlama programı 29 Ekim Pazar sabahı 08.30'da Atatürk Anıtına çelenk koyma ve günün anlamına ilişkin konuşmayla devam etti. Çelenk koyma törenine katılan asker, öğrenci ve halk birlikte Cumhuriyet Meydanı'na hareket ettiler. Saat 9.00'da valilikte resmi program bando eşliğinde düdüklerin çalınması ve 21 pare top atışıyla gerçekleşti. Sayın Vali resmî kabul törenine katıldı. Saat 14.00'da Halkevi bandosu eşliğinde, davullar çaldı. Cumhuriyet Meydanı'nda halkı eğlendirecek çeşitli etkinlikler (eğlence oyunları ve müsabakalar) düzenlendi. Bu etkinlik akşam saatlerine kadar devam etti. Aynı gün saat 15.00'da yapımı tamamlanan bir ilkokul binasının açılma merasimi düzenlendi.

Gece bir askeri yetkilinin organizasyonu ile fener alayı düzenlendi. Aynı zaman içinde Vilayette bir balo düzenlendi. Atatürk anıtında sabaha kadar altı meşale yandı²⁶. Halkın katılımı ile son derece eğlenceli ve coşkulu bir Cumhuriyet Bayramı kutlama töreni düzenlenmiş oldu.

1945 Kutlamaları

Siirt, bayramdan bir gün evvel süslendi. Şehrin her tarafı bayraklarla süslendi. Ana caddeler üzerine yemyeşil taklar kuruldu. Şehrin her tarafından duyulan davul sesleriyle halkta büyük bir heyecan meydana geldi. Bu neşe sabaha kadar devam etti. 29 Ekim'de çocuklarında katıldığı Atatürk anıtına çelenk konuldu. Onuncu yıl marşı eşliğinde resmî geçit töreni yapıldı. Günün anlam ve önemini belirten konuşmayı N. Öztörün yaptı. Bayram kutlamaları Sayın Vali tarafından yapılan söylev ile devam etti. Şehrin muhtelif yerlerinde gece fener alayı organize

²⁴ BCA 490 01 1148 28 1 9

²⁵ BCA 490 01 1148 28 1 8

²⁶ BCA 490 01 1148 28 1 5. BCA 490 01 1148 28 1 6. BCA 490 01 1148 28 1 7

edildi. Halkevinde ki balo gece 2,5'a kadar devam etti. Fenerler sabaha kadar yandı²⁷.

Cumhuriyet'in coşkuyla kutlanabilmesi için Sason ilçe merkezinde bir komisyon kuruldu. Komisyon kutlama programını ilgili resmi kurumlarla paylaştı. Köylere, şehir merkezinde yapılacak törenlere katılmaları için duyurular yapıldı. Tören gününe dikkat çekmek için çeşitli çalgı araçlarıyla müzik etkinlikleri düzenlendi. İlçede bulunan fakirlere yerel imkânlar kullanılarak yardımlar yapıldı, maddi durumu zayıf öğrencilere okul malzemesi verildi. Herkes en güzel kıyafetlerini giyerek törene hazırlandı.

Sason ilçesinin yeşilliğinden faydalanarak ağaçlar çeşitli süs araçlarıyla donatıldı ve çevrenin bayram törenine uygun bir şekilde hazırlanması sağlandı. Tören alanı bayramdan önce yıkandı ve süslendi. Tören alanı ve ilçenin farklı yerlerine dikkat çekici vecizeler asıldı. Belli başlı sokak ve caddeler bayraklarla süslendi. Resmigeçit sonrası müzik ziyafeti verildi ve halkın eğlenmesi için mahalli oyunlar düzenlendi. Böylece halkın ilgi ve dikkatini daha canlı tutmak için çaba gösterildi. Halkın katılımı yoğun ve son derece eğlenceli bir tören icra edilmiş oldu.

Sason Hükümet konağında yapılan resmi program tamamlandıktan sonra, ilçenin mülki amirleri tören alanına gelerek halkı selamlamış ve bayramlarını kutlamışlardı. Öğrenciler ve askerler tarafından İstiklal Marşı okundu. Törende Cumhuriyet'in faziletleri sıklıkla vurgulandıktan sonra, Cumhuriyet'in ilan edildiği tarihten sonraki yirmi iki yılda yapılan devrimleri anlatan söylevler verildi. Tören askerin, öğrencilerin ve halkın geçit töreniyle tamamlandı. Gece fener alayı düzenlendi²⁸.

1946 Kutlamaları

29 Ekim Cumhuriyet Bayramı törenleri için şehir iki gün önceden bayraklarla süslendi. Caddeler taklarla donatılırken, şehrin birçok bölgesine veciz sözlerin olduğu vecizeler asıldı. Valilikçe önceden kurulan bir komisyon tarafından zengin bir program hazırlandı.

Bayram sabahı halk önce Hükümet Konağına giderek Valiyle birlikte bayramı kutladılar. Atatürk anıtına çelenk koyma töreni sonrasında Anıt etrafında toplanan halka hitaben bir konuşma yapıldı. Tayyare alanında binlerce vatandaş tören için erkenden yerini aldı. Saat 10'da Vali, Askeri yetkililer, CHP İl Başkanı, halkın bayramını kutladılar. Tören İstiklal Marşı ile başladı. Vali Hüsnü Başar kürsüye gelerek, Cumhuriyetin anlamı ve önemi hakkında coşkun bir konuşma yaptı ve halkın yoğun alkış ve ilgisiyle kürsüden indi.

Gece fener alayı düzenlendi ve eğlenceler sabaha kadar devam etti. Aynı saatlerde Cumhuriyet düzenlenen balo neşe içinde sabaha kadar sürdü. Bayram

²⁷ **Siirt Gazetesi**, 3 Kasım 1945

²⁸ **BCA** 490 01 1148 28 1 4

süresince fakir öğrencilere ekonomik yardım yapıldı. Cumhuriyet törenleri her dönemkinden daha coşkun ve neşeli kutlandı²⁹.

1948 Kutlamaları

Siirt'te Cumhuriyet'in 25. yılı için büyük bir hazırlık yapıldı. Bu amaçla 10 Ekim 1948'de icra edilmesi planlanan Cumhuriyet Bayramı törenleri için beş bin liraya ihtiyaç duyulduğu tespit edildi. Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreterliği'ne bir telgraf çekilerek ihtiyaç duyulan paranın hızla gönderilmesi talep edildi³⁰. CHP Genel Sekreterliği'nden 12 Ekim'de CHP İl Başkanlığına gönderilen cevapta, kutlama törenleri için talep edilen para yardımının merkez tarafından karşılanmasına imkân bulunmadığı, törenlerin mutlaka yapılması, ihtiyaç duyulan maddi kaynağın mahalli imkânlarla tedarik edilmesi bildirildi³¹.

29 Ekim Cumhuriyet Bayramı törenleri için şehirde bir hafta hazırlık yapıldı. Şehrin caddeleri süslendi, sokakları veciz levhalarla donatıldı. Valiliğin hazırladığı zengin program başarıyla uygulandı. Halkın yoğun ilgisi ve coşkusu altında Cumhuriyet bayramı törenlerinde, resmigeçit, fener alayı ve balo yapıldı. Cumhuriyetin yirmi beşinci senesi Siirt'te renkli gösterilerle tamamlandı³².

1949 Kutlamaları

Siirt, Cumhuriyet Bayramı kutlama törenleri için iki gün önceden hazırlandı. Siirt Valisi Sayın Şevket Eker devlet adına valilikte saat 09.00'da tebrikleri kabul ettiler. Tebrik merasimi sonrasında Sayın Vali beraberinde Tümgeneral Hakkı Turan ile Belediye Başkanını alarak tören alanına geldiler. Sayın Vali ve beraberindekiler meydana yerini almış olan askerlerin, öğrencilerin ve halkın bayramını kutladılar. Tören Sayın Valinin kısa, öz ve etkili konuşmasına müteakip İstiklal Marşı okundu ve Türk Bayrağı göndere çekildi. Halkın hep beraber onuncu yıl marşını okumasıyla coşku iyice arttı. Tören alanında askerlerin ve öğrencilerin resmigeçit halk tarafından şiddetle alkışlandı. Akşama fener alayı, geceleyende balo düzenlendi³³.

Sonuç

Cumhuriyet Bayramı'nın resmi kutlamaları 1925 yılından itibaren başladı. Siirt'te Cumhuriyet Bayramlarının oldukça coşkulu, katılımcı ve devlet ile halkın bütünleştiği bir seremoni içinde geçmesi için büyük çaba sarf edildi. Bu amaca

²⁹ **Siirt Gazetesi**, 2 Kasım 1946

³⁰ **BCA** 490 01 1148 28 1 2

³¹ **BCA** 490 01 1148 28 1 1

³² **Siirt Gazetesi**, 30 Ekim 1948

³³ **Siirt Gazetesi**, 29 Ekim 1949

ulaşabilmek için CHP Genel Merkezi ve Siirt il idare yöneticilerinin büyük bir hassasiyet gösterdikleri anlaşılmaktadır.

Siirt yapılan törenlerin maliyeti büyük ölçüde yerel bütçe imkânları ile karşılandı. CHP Genel Merkezinden gelen imkânlar son derece sınırlı kaldı. Fakat Yerel yöneticiler törenlerin düzenlenmesine büyük önem ve özen gösterdiler. Siirt'teki Cumhuriyet Bayramı kutlamaları sadece Siirt-Merkez ile sınırlı kalmadı. İlçe merkezlerinde hatta köylerde de bir takım etkinlikler düzenlendi. Halkın ilgisini çekmek, katılımı artırmak için tören alanları süslendi ve davul ekibi getirilerek yerel oyunlar oynandı. Törenler 28 Ekim öğleden sonra başlayarak 30 Ekim gece yarısına kadar devam etti. Bu süre içinde programlarda yeni tamamlanan kamu binaları ve yatırımlarının hizmete açılması da dâhil edilerek zengin ve detaylı programlar hazırlandı.

Zamanla birbirine benzeyen bu programların en önemli yanı; Devlet erkânı halka, yeni kurulmuş bir devletin kısa sürede aldığı büyüme ve gelişme yolunu göstererek halkın devlete olan bağlılığını artırmayı amaçlıyordu. Böylece milli bir heyecan içinde üniter yapı güçlendirilerek devlet ile halkın kaynaşması sağlanacaktı. Törenler, inkılapları anlatmak için de bir fırsat olarak görüldü. Kutlama törenleri süresince sergilenen oyunlar ve verilen konferanslarda ısrarla Cumhuriyet'in ve cumhuriyet döneminde gerçekleştirilen inkılapların faziletleri anlatıldı.

Kaynakça

Arşiv Belgeleri

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi

BCA 490 01 1148 28 1 1
BCA 490 01 1148 28 1 2
BCA 490 01 1148 28 1 4
BCA 490 01 1148 28 1 5
BCA 490 01 1148 28 1 6
BCA 490 01 1148 28 1 7
BCA 490 01 1148 28 1 8
BCA 490 01 1148 28 1 8
BCA 490 01 1148 28 1 9
BCA 490 01 1148 28 1 11
BCA 490 01 1148 28 1 13
BCA 490 01 1148 28 1 15
BCA 490 01 1148 28 1 16
BCA 490 01 1148 28 1 19
BCA 490 01 1148 28 1 20

Gazeteler

"Cumhuriyetin İlanına Müsadif 29 Teşrinievvel Gününün Milli Bayram Addi Hakkında Kanun", **Resmi Gazete**, 23 Nisan 1341, s. 129

"Cumhuriyet İlanının Onuncu Yıl Dönümü Kutlama Kanunu", **Resmi Gazete**, 26 Haziran 1933, s. 2785

Siirt Gazetesi, 3 Kasım 1945
Siirt Gazetesi, 2 Kasım 1946
Siirt Gazetesi, 30 Ekim 1948
Siirt Gazetesi, 29 Ekim 1949

Tetkik Eserler

- BOLAT, Bengül Salman, **Milli Bayram Olgusu ve Türkiye'de Yapılan Cumhuriyet Bayramı Kutlamaları (1923-1960)**, Hacettepe Üniversitesi, Atatürk ilkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, (Yayınlanmamış Doktora Tezi) Ankara 2007.
- SINMAZ-SÖNMEZ, Cahide, "Cumhuriyetin Onuncu Yıldönümü Kutlamaları ve 26 Ekim 1933 Tarihli Genel Af Yasası", **Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi**, S. 33-34, Mayıs-Kasım 2004, s. 89-101.
- ÇAKMAK, Fevzi, "Bursa'da On Beşinci Yıl Cumhuriyet Bayramı Kutlamaları", **Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Yıl: 11, S. 18, 2010/1, s.87-109.
- ÇANAK, Erdem, "Adana'da Cumhuriyet'in Onuncu Yılı Kutlamaları", **Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi**, c. XXIX, S.86, Temmuz 2013, s. 1-25.
- DOĞAN Hamdi, "Yozgat'ta Cumhuriyet Bayramı Kutlamaları (1925-1943)", **The Journal of Academic Social Science Studies**, Volume 6 Issue 5, May 2013, p. 107-125.
- ESAD EFENDİ, **Osmanlılarda Töre ve Törenler (Teşrifat-ı Kadime)**, Yay. Haz. Yavuz Ercan, İstanbul 1979.
- HAYKIR Yavuz - ÇEVİK Mehmet, "Tek Parti Döneminde Elazığ'da Cumhuriyet Bayramı Kutlamaları (1934-1945)", **Turkish Studies**, V. 9/7 Summer 2014, p. 331-377.
- OLGUN Said, "Siirt Halkevi ve Faaliyetleri (1934-1951)", **History Studies**, c.V/S.2, Mart 2013, s. 287-301
- ÖZBUDUN, Sibel , **Ayından Törene**, Anahtar Kitaplar Yay., İstanbul 1997.
- UZUN, Hakan, "Milletin İradesiyle Oluşan Bir Bayram: Atatürk'ü Anma 19 Mayıs Gençlik Ve Spor Bayramı Ve Atatürk Döneminde Kutlanması", **Karadeniz Araştırmaları**, C.VI, S. 24, Kış 2010, s.109-125.